

Юля Ягла,
студентка 2 курсу
спеціальності «Соціальна робота»
Тернопільського національного педагогічного університету
Імені Володимира Гнатюка
ylichka.dyka1406@gmail.com

Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук,
Г. М. Олійник

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЖІНКАМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД СІМЕЙНОГО НАСИЛЬСТВА

Постановка проблеми. В Україні проблема насильства над жінкою в сім'ї тривалий час не була предметом спеціальних досліджень соціологів, психологів та соціальних працівників. Нею займалися, в основному, криміналісти при вивченні злочинів, які здійснювалися в сімейно-побутовій сфері. Однак, практика останніх років доводить концептуальне осмислення цього питання на державному рівні. Свідченням цього є і сприйняття законодавчої бази, і створення кризових центрів роботи з тими, хто потерпає від насильства в родині.

Відбуваються перші спроби запровадження й реалізації певних моделей роботи: превентивної, навчально-тренінгових програм, роботи з правоохоронними органами, організації притулків для жінок, кризових консультативних центрів (очних та заочних), центрів реінтеграції, груп взаємопідтримки чи самопомоги, психотерапевтичних програм (індивідуальних та групових).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зміст та особливості соціально-педагогічної роботи з різними типами сімей, в тому числі і тих, де відбувається насильство, частково розглянуті в працях В. Гончарова, Т. Журавель, Н. Заверико, І. Зверевої, А. Капської, В. Петровича, В. Ролінського, І. Трубавіної, Н. Щербак.

Феномен насильства в сім'ї, його чинники, сутність, наслідки, особливості подолання досліджували ряд зарубіжних (А. Бандура, Л. Берковіц, Л. Волкер, О. Волкова, Дж. Доллард, Д. Еліот, Н. Міллер, В. Сатір, Т. Сафонова, І. Фурманов, А. Харчев, О. Цимбал) та українських (В. Бондаровська, О. Кочемировська, К. Левченко, Н. Максимова, Ю. Онишко, Т. Цюман та ін.)

Метою статті є теоретично проаналізувати проблеми сімейного насильства над жінками та розкрити особливості соціальної роботи з жінками, які зазнали насильства у сім'ї.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Соціокультурна трансформація сучасного українського суспільства тісно пов'язана з розширенням сфери соціальної політики, одним із пріоритетів якої є забезпечення повноцінного функціонування суспільства, яке неможливе без створення умов для самореалізації кожної окремої людини. Об'єктами такої політики на сьогодні дедалі більше стають різноманітні групи населення, що потребують специфічних підходів та методів роботи [4, с. 92].

Жінки, що перебувають у складних життєвих ситуаціях, постраждали внаслідок сімейного насильства часто неспроможні до повноцінної життєдіяльності внаслідок втрати частини соціально важливих функцій. Наприклад, часто вони не можуть адаптуватися до суспільних змін, інтегруватися у соціум, зайняти бажану економічну чи соціальну позицію тощо. Відповідно, існує потреба в соціальній реабілітації та відновленні означених функцій таких осіб [1].

Соціальну реабілітацію можна розглядати у контексті таких основних напрямків: соціалізація, соціальна адаптація, соціальна нормативність та соціальний контроль, економічний підхід до вирішення соціальних проблем, соціальна мобільність [1].

Реабілітація, по суті, це відновлення здібностей. А відновлення - це повернення до попереднього стану. Для особи, психічний, емоційний або ж фізичний стан якої зазнав

негативних трансформацій в силу застосування до неї насильницьких дій, не залежно від їх форми та виду, повернення до нормального стану є передумовою подальшого успішного життя.

Головними чинниками, що зумовлюють необхідність здійснення реабілітаційної роботи є потреба в повторній соціалізації особи та її реінтеграція в здорове суспільство, де вона матиме змогу успішно жити та виконувати покладені на неї суспільні функції.

Жертви насильства – особи, які зазнають насильства як примус, що здійснює соціальний суб'єкт (індивід, група, соціум) для досягнення поставлених цілей [3].

Окреслення глибини проблеми насилля, його впливу на життя людини раніше було спрямоване здебільшого на фізичні аспекти. Розгляд цих проблем через призму психосоціальних наслідків спрямований на розвиток нових перспектив. Це доводить необхідність організації конструктивнішого підходу до системи підтримки жертв насилля, що включав би форми, методи та стратегії допомоги потерпілим від насилля.

Людина, яка була піддана насильству знаходиться у стані страху і збудження. Тому потребує підтримки і заспокоєння. Потрібно відгородити потерпілого від цікавих людей і глумливого ставлення. У випадку нетактовного втручання в особисту проблему соціальний працівник повинен допомогти змінити місце проживання, роботу, звернутися до міліції чи в суд.

Для надання необхідної допомоги створюється мережа спеціальних закладів. Головною метою їх діяльності являється надання спеціалізованої, комплексної допомоги (психологічної, соціально-медичної, юридичної, педагогічної та іншої), особам, що знаходяться в кризовому та небезпечному, для фізичного та душевного здоров'я стані, стали жертвою насилля [2].

Пріоритетними напрямками діяльності таких закладів вважаються: виявлення осіб, що були піддані насильницьким діям та мають гостру необхідність у допомозі та підтримці; створення банку даних осіб, що знаходяться в соціально-небезпечному положенні; соціальний патронаж цієї категорії; надання кваліфікованої консультативної допомоги; реалізація реабілітаційних заходів та супровід осіб під час реабілітаційного періоду [2].

Особи, що зіштовхнулись з проблемою насилля, мають можливість особисто звернутись до спеціалізованого закладу або ж можуть бути виявлені через банк даних закладу чи установи соціальної сфери.

Після звернення людини за допомогою вона вже є клієнтом установи соціального захисту та знаходиться на обліку. Перш ніж почати розробку індивідуального плану співпраці спеціаліст зобов'язаний провести первинну оцінку випадку, що включає в себе:

- встановлення природи (етіології) порушення, травми, що є у жертви;
- ідентифікація чинників ризику повторного насилля;
- визначення характеру необхідних змін;
- визначення необхідності втручання з боку інших спеціалізованих служб та закладів (правоохоронні органи, медичні заклади, суд та інші).

Після визначення основних аспектів випадку, відбувається вибір стратегії, узгодження плану дій із клієнтом.

Наступним етапом з вирішення даної проблеми є надання комплексної допомоги жертві. Ця допомога відрізняється своєю багатофункціональністю, вона має не увазі взаємодію спеціалістів кризового відділення різноманітного профілю: психологів, спеціалістів з соціальної роботи, психотерапевтів, юристів.

Спеціаліст з соціальної роботи надає екстрену і комплексну соціальну допомогу (термінова економічна допомога, сприяння в наданні юридичних, медичних послуг) особам, що перенесли насилля, здійснює соціальний патронаж[2].

Юрист, в ході консультації допомагає знайти вихід із ситуації що склалась, наприклад, правильно оформити заяву до суду, прокуратури, оскаржити протиправні дії кривдника.

Психолог здійснює психологічну допомогу (консультування, діагностика). Організовує та проводить психокорекції та реабілітаційні заняття з жертвами насилля.

Головна ціль втручання спеціалістів в подібну ситуацію полягає в тому аби надати всю необхідну інформацію та підтримку, щоб жертва могла прийняти власне рішення, намітити

можливі шляхи виходів із ситуації, навчити протистояти агресорам, відкрити свій власний потенціал.

Спеціалісти центрів у своїй роботі з жертвами насилля використовують найрізноманітніші форми та методи роботи. Серед них: бесіди, консультації, «телефон довіри», соціальний патронаж, тренінги, «групи взаємодопомоги та самодопомоги», психодрама та інші [2].

В процесі консультації вивчається суть існуючої проблеми, пропонуються різноманітні варіанти, що можуть бути використані для її вирішення. В її ході спеціалісти застосовують наступні методи роботи: спостереження, тестування, переконання, інформування, метод художніх аналогій. Отримані дані фіксуються в документації.

Суть соціальної роботи, методи та форми, які будуть застосовуватись в процесі співпраці фахівця та клієнта прямо залежать від ряду обставин: вид скоєних насильницьких дій, форма завданої шкоди, її масштаб, стать і вік жертви та інші чинники.

Звісно, кожен випадок, як і сама особа є особливим та індивідуальним, однак існує певна кількість загальних шляхів подолання наслідків насильницьких дій, а саме:

- ефект сублімації (трансформація потягу до насильства в бік витіснення);
- ефект катарсису (зміна ставлення до насильства на основі психологічної розрядки, що настає внаслідок дій, які заміщують реальний прояв насильства);
- ефект розвитку психологічних процесів (оволодіння клієнтом засобами розв'язання конфліктних ситуацій, автоагресії, емпатії, ідентифікації тощо).

Висновки. Сама ефективність співпраці, ймовірність успішного втілення запланованих дій та досягнення бажаного результату у великій степені залежить від професійних здібностей фахівця. З цієї точки зору важливою є діяльність держави та її інститутів у напрямку підготовки кваліфікованих спеціалістів, служб та закладів.

На сучасному етапі розвитку нашої держави жінкам необхідна допомога у розвитку навичок користування правами людини жінки. Реалізації ідеї рівних прав та рівних можливостей чоловіків і жінок сприяє гендерна просвіта населення, яке з успіхом можуть здійснювати психологи і соціальні працівники.

Список використаних джерел

1. Бандура А., Уолтерс Р. Подростковая агрессия. Изучение влияния воспитания и семейных отношений: Пер. с англ. – М.: Апрель Пресс, изд-во ЭКСМО-Пресс, 2010. – 502 с.
2. Гончарова Н. І. Проблема насильства в сім'ї в сучасній Україні: соціально-філософський аспект / Н. І. Гончарова // Громадська програма співробітництва по запобіганню насильства в сім'ї / за ред. Ф. К. Думка. – Одеса: ОІВС, 1999. – С. 36–41.
3. Єсипенко О. М. Роль центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді в організації та наданні допомоги / послуг особам, які вчинили насильство – Луганськ: Луганський обласний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, 2009. – 19 с.
4. Луценко О. А. Технології профілактики домашнього насилля. Організація роботи з суб'єктом насильницьких дій / О. А. Луценко та ін. // Навчально-методичний посібник. – Суми, Сум ДПУ імені А.С. Макаренка. – 2011. – 92 с.